

GERİDE KALANLARIN BİR ARAYA GELDİKLERİ YER: MEKTUPLAR

GATHERING PLACE OF THE ONES
THAT LEFT BEHIND:
LETTERS

GÖKHAN DUMAN

"Pakize abla adresimi istemiş. Ona bayramda bir kart atmış, cevap vermek mecburiyetinde bırakmayıam diye adres yazmamışım, adresimi öğrenip bana cevap yazması çok hoşuma gitti. Mektubumu artık burada bitireyim, ikinizi de sevgi ve hasretle kucaklar, akraba ve komşulara selamlarımı yollarım. Mine belli etmeden Sabriye ablanın, Gülsüm ablanın kapı numaralarına baksın da onlara da biren bayram kartı atayım. Bir de İsmail dayının adresi olsa iy olur. Hoşçakalın. Türkân." (Batı Almanya, 1986)

Eskişehir mektuplar vardı. Hasret, özlem ve sevgi kokan mektuplar yollar, tepeler asıp bize sevdiklerimizden haberler getirirdi. Mektup yazmak gönül işi, mektup yolu beklemekse sabır işiydi. Pencerenin bir köşesinden postacının yolu gözleme, günde bilmem kaç kez posta kutusunu açıp içinde bir şey var mı diye kontrol etmek düşerdi nasibimiz. Postacı ilk gören yolunu keser, mektupları aldığı gibi sahibine koşar müjdesini almadan da mektubu vermezdi. Küçük hayatlarımıza küçük mutluluklar katardı mektuplar. Bir de içerisinde fotoğrafçıyıcağıza o gün dününden en mutlu insan olurdu mektup sahibi. "Babası baki olmuşum geçen sefer yolladığın tulumu giyip poz verdi, amma da yakışıklı olmuş değil mi?" O fotoğrafı kaç defa bakılacak, kaç kere ceketin cebinden çıkarılacak, öpüp koklanacak Allah bilir. Mektup tıslımlı bir şeysi, hayatımızdan sessizce çöküp gitti.

"Pakize asked for my address. I sent her a greeting card on bairam, but did not write my address in order not to force her to write an answer. I was very pleased that she learned my address and wrote me an answer. Let me finish my letter here, I hug you both with love and longing and extend my greetings to all our relatives and neighbors. Mine, check the door numbers of Sabriye and Gülsüm without letting them notice, so that I can send them each a greeting card for bairam. Also, I would be nice to know uncle İsmail's address. Take care, Türkân" (West Germany, 1986)

In the past there were letters. We used to send letters oozing with yearning, longing and love; so that they can bring us news about our loved ones from overseas. Writing a letter was about one's heart; and waiting for it was about patience. What fell on our lot was to wait on the window for mailman to arrive and to check mailbox to see if there is anything for God knows how many times a day. The first one to see mailman used to stop him, take the letters run to the owner of the letters and did not deliver the letter to the owner without telling the good news. Letters used to bring small joys to our small lives. And if there is a picture inside, the owner would become the happiest person in the world for that day. "Look our son wore the jumpsuit for his father that you sent the last time for you, he looks so handsome right?" Only Allah knows how many times that picture will be looked at, taken out of the pocket of a jacket to be kissed and smelled. A letter was a chanted thing, it left our lives silently.

Mektuplar en çok da gurbetin yolunu kısaltmaya yarayordu belki de. Şimdi gibi elimizin altında akıllı telefonları, WhatsApp'ın, sosyal medyanın olmadığı dönemlerde mektup en önemli iletişim aracıydı. Gurbette olanlar memlekettekilerden olup bitteleri öğrenmek, birbirlerine anlatmak için mektup yolu gözünyordu. Yurtaların girişinde göçmen işçilerin ülkelerine göre posta kutuları ayırlı, Türkiye'den gelen mektuplar, üzerinde "Türkel" yazan kutuya bırakılırdı. Bir mektubun gidişi geliş neredeye bir ayı bulurdu. Mektup yalnızca gelen kişiye ait olmazdı, bir mektup geldiye eğer o mektuptan herkes nasiplenirdi. Odalarla toplantılar, memleketin havasından, suyundan, tarlasından, ekininden, çocukların okulundan, sağlık ocağına gelen yeni hekimden, kurban fayıtlarına varıncaya dek ne varsa bir bir dirlenir, ardından mesaiye olup da yetişmemeyenler için bir daha tekrar edilirdi.

"O zamanlar mektubu gelene hürmet edilirdi. İşte şu adamın düşüneni, seveni varmış diye. Bir de memleketteki en son havadisler onda olurdu. O yüzden birinin mektubu geldiye hemen gidip göz aydınlığı verirdik."

MEKTUP YALNIZCA GELEN KİŞİYE AİT OLMAZDI, BİR MEKTUP GELDİYE EĞER O MEKHTUPtan HERKES NASİPLENİRDİ

THE LETTER DID NOT ONLY BELONG TO THE ONE TO WHOM IT WAS WRITTEN FOR, WHEN A LETTER ARRIVED EVERYONE USED TO TAKE THEIR SHARE FROM IT

Perhaps the letters were the best to diminish homesickness. Letters were the most important medium of communication at a time, when there were not any smartphones, WhatsApp or social media. The ones who lived abroad used to wait for letters to learn and discuss what happened in their home country. The mailboxes at the entrance of the dormitories used to be divided according to the countries of the

immigrant workers, the letters from turkey used to be put in the box with "Türkel" written on it. It used to take approximately one month for a letter to arrive its destination. The letter did not only belong to the one to whom it was written for, when a letter arrived everyone used to take their share from it. People used to gather in a room to listen how the weather is at home, what they have done with their fields, how the harvest was, how their children's school is, how the new doctor at the health center is, how much a sacrificial livestock costs and so on, if there was anyone, who missed it due to his or her working hours everything used to re-read for him or her.

"At that times the one, who received a letter used to be respected. Thinking that there are people who love and care about that man. Also he happened to be the one with the latest news about home. That's why whenever someone received a letter we used to go to congratulate him right away."

Gurbetten bir mektup gelmişse evin tüm ahalisi, yakın akrabalar hasta komşular evin orta yerinde toplanır, okuma yazması olan kişi yüksek sesle mektubu tane tane okurdu. Mektubun okunması devam ederken kim zaman tebessüm edilir, kim zaman da göz yaşlarını hâkim olunamazdı. Bilenler bili, eskiden eslerle mektup yazmak ya da mektubun içerisinde eşine bir şeyler söylemek ayıp karşılığında. Bizim belki şimdilerde pek anlam veremeyeceğiz bu adet eskiden bir saygı ve hürmet göstergesiymiş. Erin büyükleri olur da duyar, görür diye çekinirlermiş. Ama bunu bir şekilde aşmanın yollarını da aralarımız. Gitmeden eşyle anlaşıp kimseini tanımadığı hayatı bir isim belirleyip, mektupta o kişiye selam söyleyerek asla eşine selam söyleyenler, yine aynı şekilde anlaşıp mektubun bitişine üç nokta koyarak, seni unutmadım diyen ve mahalleden başka bir arkadaşının ismini mektup gönderderek gizlice eşine, sevdigine mektubunu ulaştıranlar... Çok değil henüz 20-30 yıl önce bunların hepsi yaşıyordu. Annelerimiz, babalarımız, dedelerimiz, nişanlımız bunları hatırlayıp gülmüşsüyordar şimdî belki. Bunca zahmetle, ince fikirle yoğunluğunu duyular şimdînî kisa meşajlarından çok daha değerli ve anlamlıydı.

"Biz eşimizle mektup yazamazdık. Anne babamız yazar, herkes iyi mi diye sorardı. Onlar da herkes iyi, sana da çok selamı var diye yazardı."

If a letter came from overseas all homefolks, close relatives and even neighbors used to gather at the center of the house, a literate person read the letter loudly and clearly. While the letter was being read sometimes smiles and sometimes tears used to emerge. Some may know it used to be frowned upon to write something to your spouse or send a letter to your spouse. This mindset that we cannot understand now, used to be a sign of respect. People used to feel shy about having elders hearing such details. However they tried to find a solve this. Before leaving some spouses used to decide on a name that no one knew before and say hi to that name in the letter to refer their spouse, some others used to put triple dot at the end of the letter to imply that I did not forget you and there were the ones who sent a letter to a friend in the neighborhood to have them deliver it to their spouse or significant other secretly... All these happened only 20 to 30 years before, not long ago. Maybe our mothers, fathers, grandfathers and grandmothers smile now when they remember these. Those feelings embroidered on paper with such elaborate and kind efforts were much more valuable and meaningful than today's short messages.

"We could not write letters to our spouses. We used to write to our parents and ask if everyone was alright. They used to write us that everyone is alright and they all extend their sincere greetings."

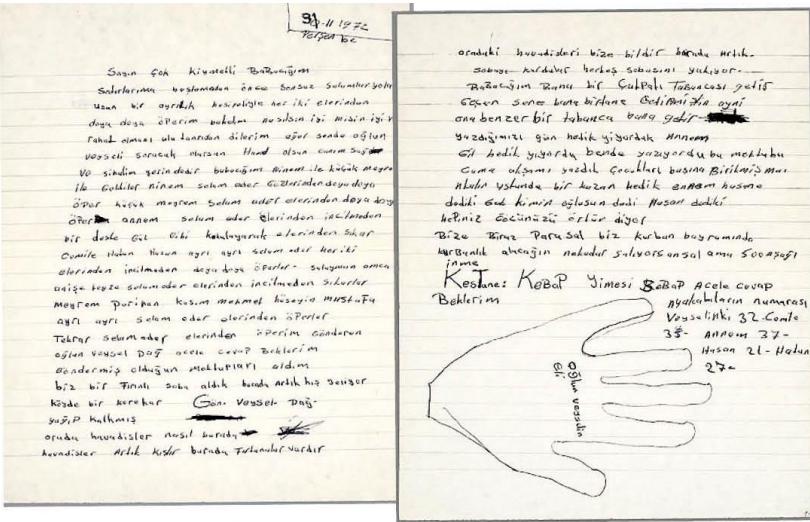

Gurbete gidenlerin ilk göz ağısı mektuplar olsa da zamanla Türk radyoların yayına başlamasıyla memleketten daha hızlı havadisler alınmaya başlandı. Çok geçmeden ilk Türkçe radyo yayını başladı. Batı Alman Radyo ve Televizyon Kurumu WDR, 1964'te her gün 45 dakika olmak üzere Türkçe yayınına başlıdı. Daha önce Almanya'ya gelen göçmen işçiler için İtalyanca, Yunanca ve İspanyolca yayınlar yapıldı. Türklerin gelişiyile birlikte WDR "Köln Radyosu" ismiyle Türkçe yayınlarını başlatmış oldu. Aynı dönemde "TRT Türkiye'nin Sesi Radyosu" da karasal yayım üzerinden Almanya'ya ulaşmaya başlamıştı. Bir akşam saatte yurt dışından radyoyu kuraklıken bir anda tanındık bir Anadolu türküdü duyan Türk İşçiler o anda ne hissettilerdi? Türküler memleketin yolunu daha kısالتırdu belki de. O yüzden radyoların başına oturulsa, saatlerce Muzaffer Sansözden, Ruhi Su'dan, Yücel Paşmakçı'dan bir türk, bir şarkı yolu gözlenirdi. Bazen de haftada bir kez yapılan istek saatı beklenirdi heyecanla. Bir saat kadar süren istek programında sevdilereinin isimlerini, şehirlerini söyleyerek onlara bir şarkı armajan ederlerdi. Kalplerinden geçenleri ve söylemek isteyip de söyleyemediklerini o şarkı aracılığıyla anlatırlardı sevdilere. Bu da bir nevi mektup astısında.

"Babam radyo yayını teybe kaydetmeye öğretmişti. Her gün o mesajdeyken Türkçe haberleri, şarkıları, türküleri teybe çekerdim. Babam işten gece 1 gibi gelir, salonda sessizce kaseti dinler, öyle yatardı."

Even though at first letters were the most important things for those the expatriates, later when the Turkish radios began broadcasting now they were able to keep abreast of the latest news from home more quickly. It was not long before first Turkish radio broadcasting took place. In 1964 WDR, the West German Broadcasting, started broadcasting a Turkish speaking daily show that lasted 45 minutes. There were already Italian, Greek and Spanish public broadcasting for immigrant workers who had come to Germany. With the arrival of the Turks, WDR has launched Turkish broadcasts under the name "Radio Köln". During the same period, "TRT Türkiye'nin Sesi Radyosu" had begun to reach Germany via terrestrial radio broadcasting. How did the Turkish workers who heard a familiar Anatolian folk song when they were tuning the radio in their dorm room in the evening? Perhaps folk song made the road to home shorter. That's why they used to sit near the radio and wait for a song from Muzaffer Sansözden, Ruhi Su ve Yücel Paşmakçı for hours. Sometimes they anticipated enthusiastically request hour held a few times a week. They would send a song to their loved ones by telling their names and cities in the program that lasted for about an hour. They used to express their loved ones what they had in their hearts, and what they couldn't say through songs. In fact this was a kind of letter.

"My father taught me to record a program on a tape. Every day while he was working I used to record to Turkish news, songs and folk songs on tape. My father used to return home at around one in the morning, listen to the tape and then go to bed."

Alman Televizyonunda Türkçe Yayın

23 Aralık 1965 günü Türkleri farklı bir heyecan yaşadırdı. Günler öncesinden duyurusu yapılan ilk Türkçe televizyon yayınıni izlemek için fabrika ve yurt kantinlerinde ya da televizyonu olan tanıklarının evlerinde toplanıyorlardı. ARD kanalının C stüdyosunda hazır bulunan Türk sunucular Zümrüt Uygurmen ve Örsan Öymen canlı yayına bağlandığında, o gece Almanya'da en çok izlenecek yayın da başlamış oluyordu. Sunucular anonsları Almanca ve Türkçe yaparak Türklerin ve Almanları aynı anda programı izlemesini kolaylaştırmıştı. Programın yayın akışına bakıldığında bugün belki de hiçbir Alman televizyonun yayınlamayacağı bir içerikle hazırlanmıştı. Aralık ayının Ramazan ayına denk gelmesi dolayısıyla program, Kur'an-ı Kerîn tilavetiyle başlıyor, ardından Noel arifesindeki Almanlar İçin Demrelli Noel Baba belgeseli yayınlanıyordu. Canlı yayın Türk büyüğelisinin işlerimerize mesajı, Türkiye'den haberler, Türk işçilerin ortak yemrimiyle ilgili kısa bir film, Karadeniz yörenesinden horon oyunu ile devam ediyordu. Sunucular ekran veda ederken son olarak Muzaffer Akgün'den bir türkülle ile gece sona eriyordu. O gece Türk işçilerin keyfine diyecek yoktu. Birkaç saatliğine nerede oldukları unutmuş, memleketlerine doğru kısa bir yolculuğa çıktıkları.

Turkish Speaking Broadcasting On A German Television Channel

In December 23, 1965, Turkish workers woke up to a different thrill. They gathered at cafeterias of factories and dormitories or at the houses of people owned a television to watch the first Turkish television program that was announced days before. When Zümrüt Uygurmen and Örsan Öymen, the Turkish presenters at the studio C of ARD channel went live, the most viewed program of Germany aired. The presenters made the announcements in Turkish and German in order to enable Turkish and German viewers to watch the show at the same time. The broadcast stream of the program was prepared in way differently than any other German channel. Since the program aired on December when Ramadan began, it opened with Holy Quran recitation and because it was the Christmas Eve, the recitation followed by the documentary named Demrelli Noel Baba (Santa Claus from Myra) for German viewers. Live broadcast went on with Turkish ambassador's message to Turkish workers, news from Turkey, a short film on the joint investments of Turkish workers and horon folk dance from Black Sea Region. After the presenters wished viewers good evening at the end the program ended with a folk song from Muzaffer Akgün. At that night Turkish workers were over the moon that night. They forgot where they were for a few hours and took a short trip toward their home.

"Banta konuşup yolluyordum ama teyp annemlerde olduğundan eşime özel bir şey diyemiyordum. En son bantta ona bir türkü söyledim. O anladı."

"I used to record my voice on cassette, but I couldn't say anything private to my wife, because the radio was at my parents' house. Eventually, I sang a folk song for her. She got it."

Türkiye'den gelen İşçilerin ve ailelerin sayısı arttıkça, radyolar ve televizyonlar da giderek Türkçe yayınılarını artırmaya başladı. Köln Radyosu'nun yanı sıra SWR, NDR, RBB, Hessen, Münih ve Hamburg radyoları da belirli gün ve saatlerde Türkçe yayınlara yer veriyordu. Hem TRT Türkiye'nin Sesi Radyosu'nu hem de Almanya'daki diğer radyoları dinleyebilmek için herkes bir radyo satın almanın peşine düşüyordu. Grundig ya da Schaub Lorenz marka radyolarını omuzlarına takıyor, memleketlerine giderken bile radyolarıyla giydiriyorlardı.

Sesli Mektup

Almanya'daki ilk nesil Türkler, mektuplar ve radyolar aracılığıyla Türkiye ile olan bağlarını sürdürmeliyordu. Bir süre sonra hepsinin dikkatini çekerek yeni bir elektronik eşya vitrinlerdeki yerini almayı başlıdı. Kayıt yapan teypler bir anda yurtların, pansionların başköşelerine kuruldu. Herkes sesini banta çekip, eşine, ailesine, sevdiklerine gönderiyordu. Köylerde, kasabalarда, şehirlerde "sesli mektup gelmiş" deyip başına toplayıyorlar, gurbette olanları kanlı sesini dinliyor, ardından en başa alıp bir daha tekrar ediyorlardı. Teybi ve bantı evin yüksek bir yerinde muhafaza ediyorlardı. Bu eşya korumakтан çok, onu gönderenin olanı saygıdanı. Bant o evdeki en değerli şeysi, çünkü içerisinde eşlerinin, babalarının, çocukların sesini taşıyordu.

Geçmişin tıslımı kelimeleri kimi zaman bir zarfın içerisinde, kimi zaman radyodan süzülen bir türküde, kim zaman da el kadar bantın çarkıldığı tamidlik bir ses aracılığıyla taşınırdı uzaklara. Farklı yollar kat ederek ulaşırlardı sahiplerine. Ancak hepsinin ortak bir adı vardı: Onların hepsi mektuptu

With the increase in the number of workers and families coming from Turkey, radios and television channels began broadcasting more and more Turkish programs. Along with Radio Köln, SWR, NDR, RBB, Hessen Radio, Munich Radio and Hamburg Radio also launched Turkish speaking programs on certain hours of the day. Everybody was in a rush to buy a radio to listen to TRT Türkiye'nin Sesi Radyosu and other radios from Germany. They used to take Grundig or Schaub Lorenz radios on their shoulders and listen to it even when they were on the road to home.

Voice Letter

The first generation Turks in Germany maintained connection with Turkey through letters and radios. After a while, a new electronic item that appeals to them was introduced to market. Tape-recording radios suddenly became staple item of dormitories and pensions. Everyone recorded their voice in a cassette and sent it to their loved ones, families and loved ones. In villages, towns and cities people assembled to listen to "voice letters" from those, who were abroad over and over, to fill their ears with the sound of the expats' voices. They used to keep the radio and the cassette at a high place at home. Rather than protecting them, this was for paying respect to the one who sent it. The cassette was the most valuable thing in the household, because it contained the voice of the spouse, the father, the son.

The chanted words of past were carried far away sometimes in a letter, sometimes on a song played on the radio and sometimes through a familiar voice heard from a hand-sized record. They reached to their owners through different ways. However, they were all shared the same name; they were all letters.